

Imunita.

A. **Obecně.** I-ou (immunitas) s hlediska právního rozumíme pozitivně právní předpis, podle kterého se určitá osoba nebo mnohost osob vyjímá z platnosti určitých, jinak povšechně platných norem. Poněvadž se toto vyjmutí děje zpravidla v zájmu těch, kdož se z této platnosti vyjímají, znamená i. též tolik jako „výsada“ (privilej). Právní věda pak mluví nejen o „i-ách“ určitých osob, nýbrž též o i-ních věcech a územích podle toho, jak jest v konkrétních případech rozsah i-y formálně vymezen. Institut i-y vyskytuje se v různých oborech právních, tak na př. v právu kanonickém (osvobození určitých osob, věcí nebo míst od různých povinností a břemen), v právu trestním (i. panovníkova a jeho rodiny, osob t. zv. exterritoriálních) a právu ústavním. Zde především jde o i-u členů zákonodárných sborů čili t. zv. i. poslaneckou, která zavedena byla, aby zaručena byla zástupcům lidu nezávislost a bezpečnost ve vykonávání jich mandátů. Instituce i-y poslanecké pochází z anglického práva parlamentního. Na našem území vyvinula se historicky ze starého glejtu (salvus conductus), který býval zaručen členům shromáždění stavovských nebo osobám, k jistým shromážděním na př. sněmům církevním se ubírajícím (Pražák).

Nauka rozeznává zpravidla i-u členů parlamentních sborů, vztahující se na úřední a neúřední činy jejich, čili: na prohlášení, která učinili ve svém povolání, a činy, mimo toto povolání vykonané (něm.: berufliche und außerberufliche Immunität). S hlediska de lege ferenda, t. j. politického, má i. poslanecká vlastní svůj význam hlavně pro státní formu monarchickou (v konstituční monarchii) a předpokládá tudíž možnost zásadních politických protiv mezi vládou a parlamentem: v monarchii má chrániti parlament a tím též jeho jednotlivé členy jakožto reprezentanty lidu, spoluzúčastněného na zákonodárné funkci, proti hrožícím zásahům panovníka a aparátu jemu podřízeného a na lidu zásadně nezá-

vislého, t. j. vlády a ostatních státních úřadů. Ale již v konstituční monarchii, pokud v ní provedena jest zásada nezávislosti soudů (na panovníkovi a t. zv. výkonné moci), ztrácí — aspoň částečně — svůj praktický význam. Ubýváním tohoto významu roste pak zároveň nebezpečí jejího zneužívání parlamentem (soustava optimátská). Nebezpečí to je největší v parlamentární demokracii, ve které politický princip dělby státních funkcí (Montesquieu) bývá prakticky opuštěn a shora zmíněný případ zásadní antagonie mezi vládou a parlamentem — následkem politické všemohoucnosti tohoto — vůbec nemyslitelný. Je-li i. poslanecká negativně vymezena tím, že členové parlamentu pro své úřední a neúřední činy nepodléhají zpravidla jurisdikci státních orgánů (soudů nebo správních úřadů), které by jinak byly povolány je souditi, nebo že aspoň bez svolení parlamentu se tak státi nemůže, znamená pozitivně tolik, že členové parlamentu pro tyto činy nebo aspoň některé z nich podléhají disciplinární moci parlamentu samotného, jehož kárné prostředky jsou arciž omezené (volání k pořádku, odnětí slova, vyloučení ze schůzí, s čímž spojeno býti může i částečné nebo úplné odnětí poslaneckého platu či diet, někdy dokonce i ztráta členství v parlamentu atd.). Legislativní účel ochrany členů parlamentu uskutečněné výsadou i-ní spočívá vedle povšechného účelu ochrany svobodných zástupců lidu proti protiprávním zásahům státních činitelů na lidu (národu) buď vůbec nebo aspoň do jisté míry zásadně nezávislých, také v tom, aby člen parlamentu, který se skutečně provinil proti právním normám (trestním nebo jiným), nebyl následkem odsouzení odňat další své parlamentní činnosti (aspoň na dobu, na kterou by byl odsouzen k trestu ztráty svobody). Politická ideologie, která vedla k instituci i-y, vycházela zde z myšlenky, že odnětí provinivšího se člena parlamentu jeho parlamentním povinnostem znamená po případě větší poškození zájmů státních (veřejných) než škoda, která vzniká těmto zájmům tím, že výjimečně nekoná se spra-

vedlnost vůči člověku, který jinak — podle obecných předpisů právních — potrestán (stíhán) by být měl. Zdali v jednotlivých případech by byla škoda skutečně větší než tato, má podle zmíněné ideologie posuzovat parlament, resp. jeho i-ní výbor, pokud mu podle pozitivního práva přísluší kompetence, aby rozhodoval, má-li být žádosti příslušných státních úřadů (soudů, státních zastupitelství atd.) za vydání určitého jeho člena ke stíhání a potrestání vyhověno čili nic. Odporuje tedy zřejmě oné ideologii praxe parlamentní, která má za to, že v těchto případech je věcí parlamentu resp. jeho i-ních výborů, aby zkoumaly a rozhodovaly o tom, zdali jest skutečně dána skutková podstata, pro kterou žádá se vydání poslance. Přes to se tak často děje.

K i-ě poslanecké v širším smyslu patří i případná výsada členů parlamentu vůči vlastním voličům, která bývá právním řádem uskutečňována zákazem t. zv. imperativního mandátu, t. j. předpisu, že „členové parlamentu nesmějí od nikoho přijímati příkazů“ (srovn. § 22 čs. úst. listiny), tedy také ne od svých voličů. S politického hlediska nejde zde o povinnost (břemeno), nýbrž spíše o právo nebo výsadu (sc. i-ní), která zesiluje politickou moc parlamentu proti lidu (jakožto ideálního „zdroje veškeré státní moci“ (srovn. § 1 čs. úst. listiny) a může napomáhati k etablování shora zmíněného „optimátského zřízení“, právním řádem jinak nezamýšleného.

Míra privilegovanosti členů parlamentu, plynoucí z instituce poslanecké i-y (de lege ferenda snad z valné části neoprávněné), bude však prakticky menší následkem obvyklého rozvrstvení parlamentu na řadu několika vzájemně se potírajících politických stran. Skutečností tou stává se arcířádní nestrannost parlamentu ve vykonávání disciplinární moci nad jeho členy, která má být náhražkou za vyloučenou pravidelnou moc soudcovskou a jinou, jakož i v rozhodování o „vydávání“ jich této pravidelné moci, velmi problematickou.

K instituci poslanecké i-y v širším slova smyslu patří konečně i i. pravdivých zpráv parlamentních (novinářských a jiných), která zaručena bývá zvláštními předpisy tiskového práva. Jde zde o t. zv. věcnou i-u.

B. I. členů Národního shromáždění podle práva československého. Upravena jest §§ 23—25 ústavní listiny. Těmito ustanoveními nahrazen byl dřívější zákon č. 35/1918 Sb. Československá ustanovení

o poslanecké i-ě převzala v celku systematicku dřívějšího práva starorakouského (č. 98/1861 ř. z. a § 16, č. 141/1867 ř. z.) a rozeznává jmenovitě shora vzpomenuté dva druhy i-y: pro úřední a neúřední činy. Ona zaručena jest předpisem, že členové Národního shromáždění nemohou být vůbec stíháni pro své hlasování ve sněmovně nebo ve sněmovních výborech. Výrazem „ve sněmovně nebo ve sněmovních výborech“ jest rozuměti zajisté i schůze předsednictva a schůze předsedů klubů (§ 8 jedn. ř.). Tento širší výklad žádá zřejmá ratio legis, aby každé hlasování ve sněmovně, pokud týká se jednání sněmovního, bylo absolutně nestíhatelné. Pro výroky, učiněné tam při výkonu mandátu, podrobeni jsou jen disciplinární moci své sněmovny (§ 23 úst. listiny). Výrok musí být učiněn „při výkonu mandátu“, t. j. musí souviseti přímo nebo aspoň nepřímo s předmětem, o němž se právě v plenární schůzi nebo ve výboru jedná. „Výrokem“ dlužno rozuměti nejen řeči pronesené „tam“, t. j. ve sněmovně nebo sněmovních výborech, nýbrž i všeliké jiné ústní nebo písemné projevy. Spadají sem tudíž jednak i pouhé výkřiky (interjekce), jednak iniciativní a jiné návrhy, dotazy a interpelace. Sporné může býti, zdali sem spadají i projevy jiným způsobem než řečí (mluvenou nebo psanou) učiněné, na př. posuňky, pískání, troubením a pod. Spíše zdá se, že nikoliv, poněvadž podobné činnosti nelze již subsumovati pod pojem „výrok“ a nelze je považovati za „výkon mandátu“. Rozhodně sem nespádají ani skutky (násilné činy), které za trestné prohlašuje na př. zákon na ochranu republiky č. 50/1923.

Místně vztahuje se i. na sněmovní síň a místnosti, ve kterých koná se jednání (na př. sněmovních výborů, nikoliv na kuloáry sněmovní nebo sněmovní restauraci a pod.). Z toho plyne, že člen Národního shromáždění, který na př. otiskuje interpelaci jím ve sněmovně podanou nebo aspoň spolupodepsanou v novinách, není kryt i-ou podle § 23 ústavní listiny, která připouští jen disciplinární stíhání sněmovnou, nýbrž toliko i-ou podle § 24, který vyžaduje ku stíhání jinými činiteli předběžný souhlas této sněmovny. Totéž platí, opakuje-li člen Národního shromáždění řeč, pronesenou ve sněmovně, na jiném místě (na př. na veřejné schůzi) a obsahuje-li trestní čin (na př. urážku). Disciplinární moc sněmovní upravena jest jednacímí řády sněmoven (viz „Jednacímí řády“).

I. pro neúřední činy znamená, že k jakémukoli trestnímu nebo disciplinárnímu stíhání (tedy též k zatčení) člena Národního shromáždění pro jiné činy nebo opomenutí (než jsou shora zmíněná hlasování a výroky) jest třeba souhlasu příslušné sněmovny (§ 24 úst. listiny). Při tom dlužno mít za to, že později nabytá i. nechrání proti trestnímu stíhání dříve (t. j. před nabytím i-y) zahájenému. Odepře-li sněmovna souhlas, jest stíhání navždy vyloučeno. Přes to, že zřejmým legislativním účelem tohoto ustanovení jest, aby bylo zamezeno, aby člen Národního shromáždění nebyl odňat svým parlamentním povinnostem (kdežto i-a pro úřední činy má mu zaručiti plnou osobní svobodu), platí tedy zásada — na rozdíl od bývalého práva rakouského —, že i. trvá nepřetržitě, t. j. bez ohledu na to, zasedá-li právě sněmovna čili nic. Zákonem č. 126/1924 Sb. upraven jest účinek žádostí státních úřadů za souhlas sněmoven k trestnímu stíhání členů Národního shromáždění na běh promlčecí lhůty. O těchto žádostech podávají zprávy a činí plenu návrhy i-ní výbory sněmoven (§ 51 jedn. ř.). Jejich dosavadní praxe — osobují si právo rozhodovati o skutkových podstatách činů členům Národního shromáždění za vinu kladených — nelze srovnati s vlastním legislativním účelem instituce poslanecké i-y (viz shora A).

I věcný rozsah poslanecké i-y byl československou ústavou u srovnání s bývalým rakouským právem značně rozšířen. Kdežto totiž podle tohoto i. poslanecká vztahovala se, pokud šlo o vyšetřování trestní (a contr. zatčení), pouze na trestní skutky soudy stíhatelné, nečiní československá ústava rozdílu mezi trestním stíháním, jež děje se soudy, a trestním stíháním policejním (arg. § 24 úst. listiny: „k jakémukoli trestnímu nebo disciplinárnímu stíhání...“ a § 25: „Soud nebo jiný příslušný úřad...“; srovn. též § 16 zákona č. 79/1919 o služebním poměru učitelů vysokoškolských: „Proti profesoru, který je členem sboru zákonodárného, nemůže, pokud trvá zasedání, bez svolení tohoto sboru ani disciplinární řízení býti zavedeno, ani v něm pokračováno“).

Z povšechného pravidla platí však tyto dvě výjimky:

1. I. pro neúřední činy nevztahuje se na trestní odpovědnost, kterou člen Národního shromáždění má jako odpovědný redaktor (§ 24, odst. 2., úst. listiny). Výjimka ta stanovena byla, aby čeleno bylo zvlášť

nebezpečnému zneužívání i-y poslanecké denním tiskem.

2. Člen sněmovny může býti zatčen, byl-li dopaden při trestním činu samém (in flagranti). V tomto případě jest však soud nebo jiný příslušný úřad (na př. policejní) povinen ihned oznámiti zatčení předsedovi příslušné sněmovny. Neprojeví-li sněmovna nebo — nezasedá-li Národní shromáždění — výbor, zvolený podle § 54, do 14 dnů ode dne zatčení souhlasu s další vazbou, vazba přestává. Souhlasí-li tento výbor s další vazbou, rozhodne o ní sněmovna do 14 dnů ode dne svého sejití (§ 25 úst. listiny).

C. Tak zvaná věcná i. Vztahuje se (podle tiskových zákonů) na věcné sdělování průběhu veřejných jednání zákonodárných sborů. Pro takové sdělování nelze trestati nikoho, tedy také ne členy Národního shromáždění. Možno tedy uveřejňovati beztrestně i interpelace, byť by obsahovaly (objektivně) trestný čin. Sporno jest, zdali předpokladem beztrestnosti jest úplnost uveřejněné zprávy z jednání sněmovního, či vztahuje-li se i na pouhé výtažky z tohoto jednání. Vždy však musí býti ze zprávy patrné, že jde o sdělení sněmovního jednání. Sporno může býti dále, zdali vhodným předmětem věcné i-y mohou býti i obrazy, které byly pojaty na př. do interpelace a staly se tak součástí sněmovního jednání. (Spíše ano.) Předpokladem věcné i-y jest, že jde o sdělování veřejného jednání sněmovního. I-y požívají tudíž podle československého práva zajisté i jednání sněmovních výborů, pokud nebyla výslovně prohlášena za důvěrná. Neboť schůzi sněmovních výborů mohou se účastniti (býti přítomni) všichni členové dotyčné sněmovny (§ 27 jedn. ř.). Lhostejno jest, zdali obsah sděleného jednání sněmovního byl ve sněmovně otisknut čili nic (na př. dotazy, které se netisknou).

Zjišťování předpokladů věcné i-y, t. j. šlo-li na př. skutečně o věcné podání sněmovního jednání, soudem nelze považovati za „stíhání“ ve smyslu § 24 ústavní listiny a není k němu tudíž třeba předběžného souhlasu sněmovny.

Literatura.

A. Kelsen: „Allgemeine Staatslehre“, str. 355; Seidler Gustav: „Die Immunität der Mitglieder der Vertretungskörper nach österreichischem Rechte“, 1891; Storch: „Řízení trestní rakouské“, II, str. 32 až 34; Pražák: „Rakouské právo ústavní“, 2. vyd., I, str. XLVI; II, str. 112 a násl.; III, str. 201; Spiegel: „Österr. Staatswörterbuch“, I, str. 125;

F. Weyr: „Československé právo státní“, 2. vyd., 1924, str. 147; Rauchberg: „Bürgerkunde der Tschechoslowakischen Republik“, 2. vyd., 1925, str. 87; Baxa: „Parlament a parlamentarismus“, díl. (1924), str. 285.

František Weyr.

Informační kanceláře.

Po živnostensku provozované poskytování informací může být obsahem různých živností a povolání. Tak na př. poskytování informací, týkajících se soukromého života, spadá pod koncesovanou živnost soukromých detektivních ústavů, poskytování informací cestovních pak pod koncesovanou živnost cestovních kanceláří; poskytování informací a zpráv politických a národohospodářských (telegraficky nebo telefonicky zprostředkované) spadá pod koncesovanou živnost telegrafních a telefonních agentur; udílení informací ve věcech celních náleží do působnosti celních jednatelů (§ 55 vlád. nař. č. 168/1927 Sb.), kdežto udílení informací ve věcech berních, vojenských a pod. náleží do oboru činnosti veřejné agencie resp. do působnosti advokátů atd.; konečně poskytování informací v celé řadě jiných záležitostí může být předmětem živností svobodných (na př. sdělování adres, sdělování zpráv povětrnostních, udílení místních informací turistických a pod.).

Jedna živnost bývá však zpravidla označována zkráceně názvem i. k. Jde o živnostenské provozování i-ch k-í pro podávání zpráv o úvěrních poměrech firem i neprotokolovaných živnostníků a jiných osob k účelům obchodním.

O této živnosti platí sice jak v oblasti býv. rakouského, tak i v oblasti býv. uherského právního řádu formálně předpisy různé, jež se však materiálně celkem shodují. V Čechách, na Moravě a ve Slezsku je tato živnost upravena nařízeními ministrů obchodu a vnitra z 20. VII. 1885, č. 116 ř. z., z 28. VII. 1890, č. 157 ř. z., z 1. V. 1891, č. 58 ř. z., a ze 6. VII. 1893, č. 117 ř. z., vydanými na základě § 24, odst. 1., živnostenského řádu, na Slovensku a v Podkarpatské Rusi došla pak částečné úpravy v živnostenském zákoně pro Slovensko a Podkarpatskou Rus (§ 22, pol. 26, § 37, odst. 5., § 239, odst. 2.), jehož ustanovení vyžadují ovšem ještě podrobnějšího provedení ve vlád. nař., jež bude vydáno na základě § 39, odst. 1., tohoto zákona.

Živnost tato je živností koncesovanou.

Koncesi udílí živnostenský úřad II. stolice, který musí přihlížeti při tom k místním poměrům a vyslechnouti před udělením koncese obec, v níž má být stanoviště živnosti. K dosažení koncese vyžaduje se kromě všeobecných podmínek pro samostatné provozování živnosti též spolehlivost vzhledem k zvláštní povaze této živnosti. V oblasti platnosti býv. rakouského právního řádu musí se žadatel o koncesi vykázati kromě toho všeobecným a obchodním vzděláním dostatečným ku provozování této živnosti. Dosažením koncese bere tu na sebe provozovatel této živnosti též závazek, že svou korespondenci, týkající se získávání informací, a opisy poskytnutých zpráv, jakož i své obchodní knihy uschová nejméně po deset let ode dne podání zprávy, resp. ode dne posledního zápisu do knih. Při vzdání se provozování živnosti mají být veškeré tyto doklady zničeny. Stanoviti posléze zmíněné podmínky a závazky též pro provozovatele i-ch k-í na Slovensku a v Podkarpatské Rusi jest věcí vlád. nař., pro jehož vydání jest zákonné zmocnění v § 39, odst. 1., živnostenského zákona pro Slovensko a Podkarpatskou Rus.

Provozovatelé této živnosti podléhají trestním sankcím a administrativním opatřením podle živnostenského řádu resp. živnostenského zákona.

Pokud jde o rozsah tohoto živnostenského oprávnění, jest provozovatel této živnosti omezen na získávání a podávání informací o úvěrních poměrech jiných osob k účelům obchodním. Může tu ovšem jíti jak na straně osob o informace se ucházejících, tak i na straně osob, o nichž se informace udílí, jak o osoby fyzické, tak i o osoby právnické a asociace obchodního práva, o protokolované firmy i neprotokolované živnostníky i o osoby živnostenskému řádu (zákonu) nepodléhající. Z činnosti této živnosti je však vyloučeno vše, co nesouvisí s otázkou úvěru a netýká se účelů obchodních.

Josef Hoffmann.

Inkolát — Indigenát.

V staré době jsou, jako všude jinde, i v českém státě cizinci bezprávní, ochraňování pouze svým hostitelem. Později posuzování jsou dle práva cizineckého (jus advenarum) a jsou vyloučeni z práva nabývatí nemovitosti, nemají práva vkladu do desk a vylučování jsou ve XIV. stol. z úřadů zemských. Domácí lidé (incolae)